

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата педагогічних наук, доцента

Гонтаренко Ірини Сергіївни

на дисертацію **Чжан Цайджин на тему «Формування іншомовної комунікативної компетентності учнів в умовах неформальної освіти (на прикладі Китайської Народної Республіки)»**, поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» за спеціальністю 011 – освітні, педагогічні науки

1. Актуальність теми дисертаційної роботи. Актуальність досліджуваної проблематики визначається зростаючою важливістю розвитку у молодого покоління ключових компетентностей, спрямованих на досягнення сталого способу життя, що відповідає викликам сучасного суспільства. У цьому контексті особлива увага приділяється глобалізаційним та інформаційним процесам, які зумовлюють необхідність адаптації освітніх стратегій до нових реалій. На сучасному етапі розвитку економіки Китайської Народної Республіки значущість освіти як інструмента підготовки конкурентоспроможних фахівців значно зростає.

Однією з ключових компетентностей, необхідних для забезпечення якісної освіти та успішної інтеграції особистості у глобальну професійну спільноту, є іншомовна комунікативна компетентність. Володіння іноземними мовами відкриває перед учнями ширші можливості для професійного зростання, участі в міжнародних освітніх і бізнес-проектах, міжкультурної взаємодії та отримання доступу до передових знань і технологій.

Формування цієї компетентності здійснюється як у межах формальної освіти, так і в системі неформальної освіти, яка відіграє дедалі більшу роль у сучасному світі. Формальна освіта забезпечує базові знання та навички, тоді як неформальна дозволяє їх поглиблювати, розширювати і вдосконалювати відповідно до індивідуальних потреб і професійних орієнтирів учня. Зокрема, у КНР набувають популярності додаткові освітні інституції, такі як приватні заклади освіти, мовні курси, тренінги, онлайн-платформи, міжнародні стажування та спеціалізовані програми підготовки, що сприяють практичному засвоєнню мовного матеріалу та розвитку комунікативних навичок у реальних життєвих і професійних ситуаціях.

У зв'язку з цим актуалізується необхідність наукового обґрунтування та розробки спеціальних дидактичних і педагогічних заходів, які сприятимуть підвищенню ефективності формування іншомовної комунікативної компетентності серед учнів у КНР. Важливим є розроблення нових підходів до викладання іноземних мов, що враховуватимуть особливості неформальної освіти, використання сучасних цифрових технологій, інтерактивних методик навчання, а також формування мотивації до навчання впродовж усього життя.

2. Зв'язок теми дисертаційної роботи з науковими планами, програмами, фундаментальними та прикладними дослідженнями.

Актуальність результатів дисертації Чжан Цайджин підтверджується також її зв'язком з науковими дослідженнями відповідно до теми науково-дослідної роботи кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу Харківського національного економічного університету імені С. Кузнеця «Управління формуванням професійних компетентностей майбутніх фахівців в умовах інформаційного полікультурного освітнього простору» (номер державної реєстрації № 0120U104231), де особисто здобувачем виконано підрозділ «Організація освітнього процесу формування іншомовної комунікативної компетентності учнів в умовах неформальної освіти в КНР».

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій та їхня достовірність.

Дисертаційне дослідження «Формування іншомовної комунікативної компетентності учнів в умовах неформальної освіти (на прикладі Китайської Народної Республіки)» виконано на високому методичному рівні з використанням комплексу сучасних методів дослідження. Основні наукові положення та висновки, сформульовані в дисертації, логічно випливають з одержаних результатів та є достатньо обґрунтованими, свідчать про виконання поставлених завдань та досягнення мети дослідження, яка відповідає сукупності сформованих завдань дисертації.

Метою дослідження є теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити педагогічні умови формування іншомовної комунікативної компетентності в учнів в умовах неформальної освіти (на прикладі Китайської Народної Республіки). Для досягнення цієї мети автором визначено низку завдань, що охоплюють аналіз теоретичних основ формування іншомовної комунікативної компетентності в умовах неформальної освіти в епоху суспільства сталого розвитку. Об'єкт і предмет дослідження чітко окреслені, що свідчить про грамотний підхід до наукової роботи.

Достовірність отриманих результатів забезпечується методологічною обґрунтованістю дослідження, всебічним аналізом теоретичних джерел та емпіричних матеріалів, а також використанням сучасних наукових методів. Зокрема, автор застосовує як кількісні, так і якісні методи, що дозволяє досягти глибокого розуміння теми.

Наукові положення, висновки та рекомендації, що містяться у дисертації Чжан Цайджин, мають достатньо високий ступінь обґрунтованості, що зумовлений якісним та глибоким аналізом значного обсягу (235 найменувань, С. 206-234) наукових джерел інформації щодо розвитку суспільства сталого розвитку, формування іншомовної комунікативної компетентності, перспективи розвитку неформальної освіти у світі, зокрема у Китайській Народній Республіці; структурного аналізу та моделювання з метою визначення компонентів педагогічних умов формування іншомовної комунікативної компетентності та структурних елементів моделі реалізації педагогічних умов формування іншомовної комунікативної компетентності в учнів

приватних закладів освіти КНР, факторно-критеріальне моделювання для розроблення кваліметричної моделі застосування педагогічних умов формування іншомовної комунікативної компетентності в учнів приватних закладів освіти КНР з метою проведення моніторингу та оцінювання навчального процесу з викладання та вивчення іноземної мови у приватних закладах освіти КНР.

Ознайомлення зі змістом роботи дозволяє дійти висновку про те, що мету роботи досягнуто, завдання, які цілком розкривають її зміст, виконано у повному обсязі. Цьому сприяли, зокрема, точність постановки завдань, коректність використання методів для їх виконання, логічна послідовність проведеного дослідження, чіткість викладу матеріалу.

4. Новизна наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації

Проведений аналіз змісту роботи та публікацій Чжан Цайджин дає підстави стверджувати, що запропоновані розробки мають наукову новизну та засвідчують особистий внесок здобувача у розвиток теоретичних і методичних положень і рекомендацій з питань формування іншомовної комунікативної компетентності учнів в умовах неформальної освіти.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні педагогічних умов формування іншомовної комунікативної компетентності учнів закладів неформальної освіти КНР. До таких умов автором віднесено комплекс факторів: (1) цілеспрямована теоретико-методична підготовка вчителів закладів неформальної освіти до формування ІКК; (2) розроблення і використання динамічного інтерактивного інформаційного освітнього середовища, яке спрямовано на організацію навчального процесу на основі змішаного навчання; (3) добір та залучення комплексу засобів стимулювання учнів до діалогового. Крім цього, дисертанткою вперше теоретично обґрунтовано модель впровадження педагогічних умов формування іншомовної комунікативної компетентності учнів у навчальний процес приватних закладів неформальної освіти КНР. Також було розроблено методичні рекомендації щодо впровадження педагогічних умов формування іншомовної комунікативної компетентності учнів у навчальний процес приватних закладів неформальної освіти КНР.

Також було уточнено понятійно-категоріальний апарат, зокрема конкретизовано поняття «іншомовна комунікативна компетентність», «формування іншомовної комунікативної компетентності», уточнено розуміння понять «змішане навчання» та «гібридне навчання» у ході їх застосування у навчальному процесі вивчення та викладання іноземної мови у приватних закладах освіти КНР. Крім цього, дістала подальшого розвитку технологія факторно-критеріального моделювання для моніторингу та оцінки якості впровадження педагогічних умов формування іншомовної комунікативної компетентності учнів у навчальний процес приватних закладів неформальної освіти КНР.

Результат першого та другого розділу опубліковано у статтях фахових наукових виданнях категорії В, що входять до наукометричної бази даних Index Copernicus:

1. Чжан Цайджин Сучасна технологія формування іншомовної комунікативної компетентності учнів в умовах неформальної освіти в КНР. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2023. Випуск № 89. С.58-62. (0,63 ум.друк. арк.). DOI: <https://doi.org/10.32782/1992-5786.2023.89.11> URL:<http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2023/89/11.pdf>

2. Zhang Caijing, Gryzun L. Development of foreign language competence as an integral part of professional training of students in Chinese colleges. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. 2023. Вип. 60. С. 153–163. (0,92 ум.друк. арк./ 0,46 ум.друк.арк.). DOI: <https://doi.org/10.34142/2312-1548.2023.60.11> URL:<http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/sciencemeans/article/view/13550>

3. Zhang Caijing The development of non-formal education in China *Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика* : матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 20– 21 травня 2022 р.) / за ред. Боярської-Хоменко А. В., Попової О. В. ; Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків, 2022. С. 145-149.

4. Чжан Цайджин, Борова Тетяна, Ведь Тетяна Формування трансверсальних компетентностей у студентів ЗВО на основі гібридного навчання. *Електронне наукове фахове видання «Адаптивне управління: теорія і практика». Серія «Педагогіка»*. 2022. Випуск 13(25). DOI: [https://doi.org/10.33296/2707-0255-13\(25\)-07](https://doi.org/10.33296/2707-0255-13(25)-07) (0,76 ум.друк. арк. / 0,26 ум.друк.арк.). URL:<https://amtp.org.ua/index.php/journal/article/view/457>

5. Zhang Caijing, L. Gryzun Experience of using interactive techniques for online foreign language learning by students in Chinese non-formal educational institutions *Electronic Scientific Journal. The Modern Higher Education Review*, 2024. Issue 9. Pp. 9-29 URL: <https://edreview.kubg.edu.ua/index.php/edreview/article/view/173>

6. Борова Т.А., Чжан Цайджин Формування іншомовної комунікативної компетентності в учнів. *Міжнародна наукова конференція "Наукові дослідження та досягнення у сфері педагогіки і психології"*. International scientific conference. (Poland, April 5–6, 2023). Czestochowa, the Republic of Poland. 2023. Pp.123-126. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/325/8994/18803-1> (закордонне видання).

7. Чжан Цайджин, Борова Т.А. Організаційно-педагогічні умови формування іншомовної комунікативної компетентності учнів в умовах неформальної освіти в КНР. *European Humanities Studies: State and Society*. Issue 3, 2022. P.30-46. DOI: <https://doi.org/10.38014/ehs-ss.2022.3.03> (Index Copernicus International) (0,89 ум.друк. арк. / 0,45 ум.друк.арк.). URL: <https://ehs.eeipsy.org/index.php/ehs/article/view/371> (закордонне видання).

У третьому розділі дисертації висвітлено результати експериментальної роботи у межах проведеного дослідження.

Розроблено додаткову кваліметричну субмодель визначення рівня сформованості ІКК в учнів, яка дала змогу вчителям, за визначеними експертами критеріями, оцінити рівень сформованості іншомовної комунікативної компетентності за рівнями CERF, де фактори та критерії були відібрані на основі Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти. Запровадження кваліметричного методу експерименту

дало можливість отримати кількісні показники ефективності запровадження розроблених педагогічних умов у практичній площині.

За результатами експерименту виявлено, що в експериментальній групі рівень фокусу у застосуванні педагогічних умов формування ІКК учнів приватних закладів неформальної освіти КНР вищий ніж у контрольній групі (різниця у середньому арифметичному контрольної групи складає 0.01, коли в експериментальній групі – 0.10). У відсоткових показниках різниця вимірюється у 10% в експериментальній групі і 1 % у контрольній.

На основі теоретичного та практичного матеріалу дослідження розроблено методичні рекомендації щодо реалізації педагогічних умов формування іншомовної комунікативної компетентності в учнів приватних закладів неформальної освіти КНР, метою яких було забезпечити практичним інструментарієм вчителів іноземної мови для формування іншомовної комунікативної компетентності учнів та описати шляхи підвищення професійної компетентності вчителів іноземної мови приватних закладів неформальної освіти Китаю.

Результати третього розділу опубліковано в працях апробаційного характеру, статтях у інших наукових виданнях, статтях у періодичних наукових виданнях, проіндексованих у базах даних Index Copernicus:

1. Чжан Цайджин, Борова Т. Моделювання процесу формування іншомовної комунікативної компетентності в учнів в умовах неформальної освіти. *Інноваційна педагогіка*. ПУ Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій. 2023. Випуск 57. Том 1. С. 151–155. (0,67 ум.друк. арк. / 0,34 ум.друк.арк.). DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/57.1.30>

URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2023/57/part_1/30.pdf

2. Чжан Цайджин, Л. Гризун. Створення інформаційного освітнього середовища як педагогічна умова формування іншомовної комунікативної компетентності учнів у закладах неформальної освіти Китаю. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*, 2024. Вип. 62. С. 80–91. URL: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/sciencemeans/article/view/15827>

3. Zhang Caijing, L. Gryzun Experience of using interactive techniques for online foreign language learning by students in Chinese non-formal educational institutions Electronic Scientific Journal. The Modern Higher Education Review, 2024. Issue 9. Pp. 9-29 URL: <https://edreview.kubg.edu.ua/index.php/edreview/article/view/173>.

5. Теоретична цінність і практична значущість наукових результатів

Теоретичне значення дисертаційного дослідження Чжан Цайджин полягає у суттєвому поглибленні та вдосконаленні теоретичних положень щодо проблеми формування іншомовної комунікативної компетентності учнів в умовах неформальної освіти.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у тому, що запропоновані теоретичні та практичні матеріали, методичні рекомендації можуть бути використані у практичній діяльності науковцями, вчителями іноземних мов,

керівниками закладів освіти, слухачами курсів підвищення кваліфікації, аспірантами, магістрами, а також зацікавленими цією тематикою фахівцями.

Основні результати дослідження впроваджено в освітній процес вітчизняних та закордонних закладів освіти:

(1) матеріали та нароби здобувача щодо педагогічного моделювання використано в освітньому процесі підготовки здобувачів спеціальності 011 Освітні педагогічні науки, другого (магістерського) рівня вищої освіти в ХНЕУ імені Семена Кузнеця, що сприяло поглибленню професійно-орієнтованих знань здобувачів (довідка № 25/86-19-13 від 06.01.2025);

(2) запропоновані практичні рекомендації щодо створення педагогічних умов для формування іншомовної комунікативної компетентності учнів в умовах неформальної освіти була впроваджена в освітній процес навчального закладу Shi Jiazhuang Digital and Intelligent Education Technology Training School (Китай), що дозволило підвищити рівень викладання навчального курсу з формування англomовної комунікативної компетентності (довідка б/н від 26.12.2024);

(3) теоретичні положення та практичні нароби дисертаційної роботи використовувалися в освітньому процесі навчального закладу Zhongchuan Xueyi Star Art Training School (Китай) шляхом забезпечення цільової теоретико-методичної підготовки викладачів до здійснення освітньої діяльності з вивчення іноземних мов; гнучкої організації навчання на основі змішаних форм; створення динамічного інтерактивного навчального середовища для підвищення рівня сформованості англomовної комунікативної компетентності (довідка б/н від 26.12.2024).

6. Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях.

Ключові положення та наукові результати дисертаційної роботи були опубліковані в 16 матеріалах, з них: висвітлені в 13 наукових працях (з яких 5 одноосібних), із них: 6 – статті у вітчизняних фахових наукових виданнях, 1 – стаття в міжнародному науковому виданні, 5 – матеріали наукових конференцій, 1 – підрозділ колективної монографії.

В опублікованих працях здобувача повністю відображені сутність та зміст отриманих результатів дослідження та їх наукова новизна, що відповідає вимогам п. 8 і 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44. На підставі цього опублікування й апробацію результатів дисертаційної роботи Чжан Цайджин слід вважати достатньою.

7. Відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертація Чжан Цайджин виконана українською мовою на високому теоретичному та методичному рівні. Вона представляє своє автентичне дослідження, має чітку структуру, яка складається зі вступу, трьох основних розділів, загальних

висновків, списку використаних джерел та додатків. Зміст роботи повністю відповідає заявленій спеціальності, за якою дисертація подана до захисту. Структурна композиція дисертації є логічною, послідовною та повною мірою відображає основні положення дослідження. Оформлення роботи відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 р. №40 (зі змінами від 31.05.2019 р.).

8. Академічна доброчесність.

При детальному розгляді дисертаційної роботи Чжан Цайджин не виявлено порушення академічної доброчесності. У тексті дослідження відсутні факти академічного плагіату, самоплагіату, фальсифікації чи фабрикації даних. Таким чином, дисертація Чжан Цайджин повністю відповідає вимогам академічної доброчесності та чинним нормативним документам.

9. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Оцінюючи в цілому позитивно дисертаційну роботу Чжан Цайджин вважаю за доцільне звернути увагу на окремі дискусійні положення.

1. У підрозділі 1.1 приділено значну увагу теоретичним аспектам формування іншомовної комунікативної компетентності у глобалізованому суспільстві та здійснено ґрунтовний аналіз терміну «іншомовна комунікативна компетентність». Однак у роботі йдеться також про «комунікативну компетентність» та «комунікативну мовленнєву компетентність». Варто було б на початку підрозділу уточнити ці терміни та визначити їх особливості у контексті дослідження.

2. У підрозділі 1.2 висвітлено розвиток неформальної освіти в умовах глобалізації та інформатизації суспільства. На нашу думку, доцільно було б розширити аналіз специфіки неформальної освіти саме у контексті мовної підготовки та підкреслити специфіку порівняно з формальною освітою.

3. У підрозділі 1.3 розглянуто особливості формування іншомовної комунікативної компетентності учнів у КНР, проте недостатньо розкрито роль державної політики та культурних особливостей у розвитку цієї компетентності. Доцільно було б доповнити розгляд нормативних аспектів та соціокультурних чинників, що впливають на процес навчання іноземних мов у Китаї.

4. У підрозділі 2.1, де обґрунтовуються педагогічні умови формування іншомовної комунікативної компетентності учнів неформальних закладів освіти КНР, дисертантом проведено ґрунтовний аналіз теоретичних досліджень щодо сутності та компонентів педагогічних умов як складової закономірностей освітнього процесу. На нашу думку, доцільно було б розширити цей аналіз результатами експериментальних розвідок щодо ефективності впровадження педагогічних умов.

5. У тексті роботи зустрічаються окремі стилістичні та граматичні неточності, що впливає на якість стилю викладу.

Висловлені зауваження і зазначені недоліки мають дискусійний характер та не впливають на позитивний висновок щодо рецензованої дисертації.

10. Загальна оцінка роботи, її відповідність встановленим вимогам.

Дисертація Чжан Цайджин «Формування іншомовної комунікативної компетентності учнів в умовах неформальної освіти (на прикладі Китайської Народної Республіки)» виконана на достатньо високому науковому рівні, є завершеною кваліфікаційною науковою працею, містить теоретичні положення, методичні підходи і практичні рекомендації, які у сукупності дозволяють здійснити формування іншомовної комунікативної компетентності учнів в умовах неформальної освіти. Наукові статті та інші публікації Чжан Цайджин відображають положення отриманої нею наукової новизни. З наукових робіт у співавторстві в дисертаційній роботі використано лише ті ідеї та положення, які є особистим здобутком автора. Основні результати дослідження доповідались та схвалені під час науково-практичних конференцій різного рівня та впроваджено у практику закладів вищої освіти. Наведені у відгуку дискусійні положення та зауваження не мають принципового характеру і не впливають на загальну високу оцінку дисертації.

Дисертація Чжан Цайджин за змістом відповідає спеціальності 011 – освітні, педагогічні науки, за якістю теоретичних та методичних розробок відповідає рівню дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Тема дисертаційної роботи є актуальною і необхідним чином розкрита. Мета роботи досягнута, а її результати містять наукову новизну, мають теоретичну та практичну цінність, що підтверджується впровадженням результатів у діяльність закладів вищої освіти України та Китайської Народної Республіки згідно з довідками, представленими у додатках до дисертації.

Дисертація Чжан Цайджин «Формування іншомовної комунікативної компетентності учнів в умовах неформальної освіти (на прикладі Китайської Народної Республіки)» повністю відповідає вимогам, визначеним спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, а також положенням пунктів 6, 7, 8 і 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою КМУ №44 від 12.01.2022 р. Таким чином, автор роботи заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Рецензент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки,
іноземної філології та перекладу
Харківського національного економічного
університету імені Семена Кузнеця,

Ірина ГОНТАРЕНКО

Підпис засвідчую:

Вчений секретар ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Оксана ПИСАРЧУК

